

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kolin viittomakieliset matkailusivut

Milja Harjula

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Milja Harjula	Sivumäärä 27
Työn nimi Kolin viittomakieliset matkailusivut	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen ja Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kolin Matkailuyhdistys Ry	
Tiivistelmä <p>Kolin Matkailuyhdistys tilasi syksyllä 2013 Humanistiselta ammattikorkeakoululta Kolin matkailusivujen viittomakielisen käännöksen. Viittomakieliset sivut julkaistiin kesäkuussa 2014. Viitottujen videoiden lisäksi sivut sisältävät myös suomenkielisen esittelytekstin, joka toimitettiin ja josta tehtiin kielensisäinen käännös viittomakieliselle asiakasryhmälle. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä hyvä viittomakielinen käännös ja rohkaista muita kulttuurikohteita tarjoamaan palveluja vähemmistöryhmille.</p> <p>Tutkimusmenetelminä käytettiin produktin teossa saadun tiedon soveltamista sekä natiivikielisen henkilön konsultointia. Raportin analyysiosiossa tarkasteltiin viittomakielisen käännöksen pragmaattisia adaptaatioita.</p> <p>Viittomakielisten matkailusivujen julkaiseminen oli Kolin Matkailuyhdistys Ry:ltä ennakkoluuloton ja innovatiivinen teko ja samalla lajissaan ensimmäinen Suomessa. Toivottavasti sivusto toimii suunnanäyttäjänä tasa-arvoisen kuluttajakohtelun edistämiseksi.</p>	
Asiasanat viittomakieli, kääntäminen, matkailumarkkinointi, pragmaattiset adaptaatiot	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Milja Harjula	Number of Pages 27
Title Koli Sign Language Travelling Pages	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen and Juha Manunen	
Subscriber and/or Mentor Kolin matkailuyhdistys Ry [Koli Travelling Association]	
Abstract <p>Kolin matkailuyhdistys Ry [Koli Travelling Association] ordered autumn 2013 from the Humak University of Applied Sciences the sign language translation of their travelling pages. The sign language pages were published June 2014. Besides the sign language videos, the pages also contain a Finnish introduction text, which has been edited, and which has been intralingually translated for the sign language circle of customers. The purpose of the thesis was to make a good sign language translation, and to encourage other cultural actors to serve minority groups.</p> <p>The research methods included applying the knowledge that was gained in the research process, and consulting the native speaker of sign language. In the report, the focus of the analysis section was to examine the pragmatic adaptations of the sign language translation.</p> <p>The publishing of the sign language travelling pages by Kolin matkailuyhdistys Ry was an unprejudiced and innovative deed, and at the same time it was the first of its kind in Finland. Let's hope those pages will serve as a beacon towards further equal consumer treatment.</p>	
Keywords sign language, translation, travel marketing, pragmatic adaptations	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 SUOMENKIELISEN TEKSTIN KIELENSISÄINEN KÄÄNNÖS	6
3 TEKSTITYYPIT	6
3.1 Kielensisäisen käännöksen tekstityyppi	8
3.2 Viittomakielisen käännöksen tekstityyppi	8
3.3 Tekstilajit ja -konventiot	9
3.4 Kolin matkailusivujen tekstilaji	10
4 MARKKINOINNIN KIELI	11
5 LÄHDEKIELEN KÄÄNTÄMINEN KOHDEKIELELLE	12
5.1 Skoposteoria ja funktionaalinen kääntäminen	13
5.2 Dynaaminen ekvivalenssi	14
5.3 Funktionaalinen ekvivalenssi	14
5.4 Typologis-kontrastiivinen kuvausmalli	15
6 KÄÄNTÄJÄN TYÖKIELET	16
7 KULTTUURIN JA KÄÄNTÄMISEN SUHTEESTA	16
8 PRAGMAATTISET ADAPTAATIOT	17
8.1 Lisäykset	18
8.2 Poistot	19
8.3 Korvaukset	20
8.4 Järjestyksen muutokset	21
9. POHDINTA	22
LÄHTEET	25

1 JOHDANTO

Monikulttuurisessa ja kansainvälistyvässä maailmassa kielten ja kulttuurien kohtaaminen on arkipäivää. Käännöstieteen professori Kaisa Koskisen mukaan kieli luo intiimiä identiteettiä, ja se on yksi liikkumisen edellytyksistä. Koskinen lainaa filosofi Jacques Derridaa, joka sanoo kielen olevan este tai jarru siksi, että se liikkuu kulkijan mukana. Koskinen viittaa myös käännöstieteilijä Michael Croninin lausumaan, että ei aina pitäisi puhua ”meistä” ja ”muista” koostuvista kulttuuri- ja kieliryhmistä, vaan tärkeämpää olisivat kohtaamiset ja vuorovaikutus eritaustaisten yhteisöjen ja yksilöiden välillä. Cronin puhuu välittämisen tilasta (engl. space of meditation), jonka Koskinen suomentaa kaksimerkityksellisesti. Välittäminen tarkoittaa tässä yhteydessä paitsi viestien välittämistä ja ymmärryksen varmistamista, myös huolenpitoa ja toisesta ihmisestä välittämistä. (Koskinen 2013, 12–13.)

Myös Kolin Matkailuyhdistys Ry osoitti välittämistä ja halua vuorovaikutukseen julkaisemalla kesäkuussa 2014 Suomen ensimmäiset viittomakieliset matkailusivut. Näin Kolin matkailuyhdistys Ry edisti viittomakieliseen vähemmistöryhmään kuuluvien kohtelua yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä. Syksyllä 2013 Humakille tulleeeseen toimeksiantoon kuului Kolin uudistuneiden Internet-sivujen suomenkielisen tekstin toimittaminen sekä kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle. Janne Puhto toimitti tekstin, ja mielestäni oli tarpeen tehdä tekstistä vielä suomenkielinen kielensisäinen käännös viittomakieliselle kohderyhmälle. Viittomakielelle käännettävä teksti jaettiin kolmeen osaan. Janne Puhto, Reima Parviainen ja minä teimme käännöstyön. Viittojana sivuilla toimii äidinkieleltään viittomakielinen Juha Oksanen, joka viittoi lopullisen tuotoksen tekemiimme käännöksiin tukeutuen.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen tavoite oli tehdä hyvä viittomakielinen käännös sekä rohkaista muita kulttuurikohteita tarjoamaan palveluja vähemmistöryhmille. Työ sisältää produktin eli viittomakielisen käännöksen ja kirjallisen raportin. Tutkimusmenetelminä käytin produktin teossa saadun tiedon soveltamista sekä natiivikielisen henkilön konsultointia. Opinnäytetyön raportti jakaantuu teoreettiseen osioon ja analyysiin. Teoreettisessa osiossa käsittelen

opinnäytetyön aiheen kannalta olennaisia metodologisia lähtökohtia kääntämisestä ja matkailusivujen ominaispiirteistä. Analyysissä tarkastelen viittomakielisen käännöksen pragmaattisia adaptaatioita niiden käytettävyyden ja hyödynnettävyyden kannalta. Käytän adaptaatioiden luokittelun pohjana käännöstutkija Inkeri Vehmas-Lehdon pragmaattisten adaptaatioiden luokittelua (Vehmas-Lehto 1999). Selkeytensä ja käytettävyytensä vuoksi kyseinen luokittelu soveltui erityisen hyvin opinnäytetyön analyttiseen reflektioon.

2 SUOMENKIELISEN TEKSTIN KIELENSISÄINEN KÄÄNNÖS

Kolin matkailusivujen viittomakielisten videoiden yhteyteen jäsenettiin myös suomenkielinen teksti, jonka toimitetusta versioista tein kielensisäisen käännöksen. Kielensisäinen kääntäminen tarkoittaa kielellisten merkkien korvaamista toisilla saman kielen merkeillä (Jakobson 1992, 145). Käännöksessäni stilisoin tekstiä ilmaisultaan suoraviivaisemmaksi. Lyhensin ja yksinkertaistin virkerakenteita sekä poistin tekstin kannalta epärelevantteja sanoja ja metaforia. Vähensin myös toistoa ja korjasin perusteettomasti vaihtuvat aikamuodot.

Suomen kieli on viittomakielisille vieras kieli, ja siksi on tärkeää, että sivuston teksti on selkeää ja helposti ymmärrettävää. Internet-sivujen tekijän pitää ottaa huomioon kohderyhmä, jolle sivut on tarkoitettu. Jos kohderyhmänä ovat saman kulttuurin ja kielen edustajat, teksti voi olla esimerkiksi sanoilla ja sanonnoilla leikittelevää. Jos sivuston lukija on vieraskielinen tai eri kulttuurista, kielellä leikittely ei tekstin ymmärrettävyyden ja viestin vastaanottavuuden kannalta ole suotavaa. (Ahola & Koivumäki & Oinas-Kukkonen 2002, 134.)

3 TEKSTITYYPIT

Saksalaiset käännöstutkijat Katharina Reiss ja Hans J. Vermeer käsittelevät skoposteoriaansa yhteydessä eri tekstityyppien ja tekstilajien merkitystä käännöstyössä. Mikäli lähtökulttuurissa lähtötekstin funktio on sama kuin tulotekstin

funktio tulokulttuurissa, myös tekstityyppien pitäisi vastata toisiaan. (Reiss & Vermeer 1986, 119.) Reissin ja Vermeerin mukaan tekstityypillä tarkoitetaan ihmisten välisessä viestinnässä ja tekstin tuottamisessa käytettäviä universaaleja perusmuotoja (Reiss & Vermeer 1986, 97).

Eri tutkijat ovat käyttäneet erilaisia tekstityyppiluokitteluja. Luokitteluissa on kuitenkin paljon yhteneväisyyksiä. Reiss ja Vermeer luokittelevat tekstityypit tekstin funktioiden mukaan. Tekstit luokitellaan viestintätarkoituksen mukaan joko informatiiviseksi (esittämiskäyttö), ekspressiiviseksi (ilmaisemiskäyttö) tai operatiiviseksi (vetoomuskäyttö) tekstiksi. Informatiivisella tekstillä tekstintuottaja haluaa välittää tietoja. Tällöin viestin sisältö ohjaa ilmaisukeinojen valintaa. Informatiivisten tekstien tyyli on usein objektiivisen neutraali. Ekspressiivinen teksti välittää tietojen lisäksi myös kirjoittajansa tunteita. Ekspressiivisen tekstin tuottaja muokkaa tekstiä esteettisten näkökohtien perusteella, ja tekstin on tarkoitus herättää lukijassa mielteitä ja assosiaatioita. Operatiivisen tekstin kirjoittaja haluaa taivuttaa vastaanottajan toimimaan haluamallaan tavalla. (Reiss & Vermeer 1986, 114–117.)

Lingvisti Klaus Brinker jaottelee tekstityypit viiteen eri luokkaan. Informatiivisen tekstin tarkoitus on informoida vastaanottajaa jostain asiasta (uutinen, kertomus). Apellatiivisen tekstin tarkoitus on vedota vastaanottajaan (mainos, propagandatekstit). Obligatorinen teksti velvoittaa vastaanottajaa suorittamaan jonkin teon (sopimus, takuutodistus). Deklaratiivinen teksti antaa uutta tietoa (tuomio, valtakirja, testamentti). Kommunikatiivisen tekstin tuottaja haluaa tekstillään täyttää jonkin sosiaalisen odotuksen, esimerkiksi ylläpitää tekstin tuottajan ja vastaanottajan henkilökohtaista suhdetta. (Brinker 1985, 97–98.)

Kielentutkija Rune Ingo puolestaan jakaa tekstit informatiivisiin, ekspressiivisiin ja imperatiivisiin teksteihin. Ingo mainitsee myös kolme sekundääristä tekstityyppiä. Faattinen teksti pyrkii pitämään yhteyttä ihmisten välillä. Esteettinen teksti on huolellisesti muotoiltua ja edustaa kauneusarvoja. Tyypillisesti esteettistä kieltä käytetään taidekirjallisuudessa. Metalingvistinen teksti kuvaa ja selittää itseään ja sitä käytetään yleisesti kielitieteessä. (Ingo 1990, 188–190.)

3.1 Kielensisäisen käännöksen tekstityyppi

Yhdessä tekstissä voi esiintyä kahden tai useamman tekstityypin piirteitä (Reiss & Vermeer 1986, 116–117). Kolin matkailusivut sisältävät informatiivisen tekstin piirteitä, koska ne tarjoavat tietoa Kolistä matkailualueena. Matkailusivut myös markkinoivat kohdetta ja näin ollen ne sisältävät operatiivisia piirteitä. Sivulla käytetään myös paljon ekspressiivisille teksteille tyypillisiä elementtejä, joilla pyritään herättämään vastaanottajassa positiivisia mielikuvia ja assosiaatioita. Suomenkielinen kielensisäinen käännös edustaa kaikkia edellä mainittuja tekstityyppejä ja onkin tavallaan niiden sekatyyppi.

3.2 Viittomakielisen käännöksen tekstityyppi

Viittomakieltä tutkinut Leena Savolainen huomauttaa, että jokapäiväisessä arki­käytössä olevia kirjoitusjärjestelmiä on vain puhutuilla kielillä. Viittomakieliä var­ten luotujen kirjoitusjärjestelmien käyttäjäkunnat ovat pieniä ja käyttö niin epä­systemaattista, ettei varsinaista ortografiaa ja kirjakieltä ole voinut syntyä. Kirjoi­tus ei Savolaisen mukaan ole välttämätön työkalu kielen muotojen yhtenäistä­misessä. Käytännössä kuitenkin kirjoittamattomilla kielillä ei ole standardimuo­toa ja niissä on runsaasti variaatioita. (Savolainen 2009, 189–190.)

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Kotuksen perustama Suomalaisen viit­tomakielen lautakunta huoltaa viittomakielen viitottua muotoa. Suomalaisella viittomakielellä ei ole kirjakieltä eikä vakiintunutta kirjallista muotoa, mutta siitä löytyy silti yleiskielen muoto. Yleiskielen ominaisuuksia ovat selkeä lauseraken­ne, viittomien huolellinen artikulaatio sekä alatyylisen ja murteellisten viittomien välttäminen. Lautakunnan mukaan viittomakielen yleiskieli ei ole kuitenkaan samaan tapaan vakiintunutta kuin suomen kielen yleiskieli. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2016.)

Riitta Vivolin-Karén on pro gradu -työssään *Pidättehän huolta, että se on ym­märrettävää viittomakieltä* tutkinut ohjeellisia viittomakielisiä verkkotekstejä. Hän toteaa, että viittomakielen lause- ja tekstirakennetta on tähän mennessä tutkittu vasta vähän. Tällöin ei voida esittää sääntöjä tai edes suosituksia siitä, millaista

viittomakielen rakennetta viittomakielisissä verkkoteksteissä tulisi käyttää. Samasta syystä myös viittomakielisen tekstityypin määrittely jää paljolti tekstin tuottajan intuition varaan. (Vivolin-Karén 2010, 11–12.)

3.3 Tekstilajit ja -konventiot

Tekstityyppi käsitteenä liittyy laajempaan genren eli tekstilajin käsitteeseen. Tekstityypit ovat genren ainesosia (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 98–99). Tekstilajia on tutkittu käännöstieteessä ja se on kääntämiseen vaikuttava tekijä. Genreä käytetään kuvaamaan tietynlaista tekstin lajityyppiä. Eri tekstilajeilla on eri käyttötarkoitus ja ne on suunnattu eri vastaanottajille. Tästä johtuen ne poikkeavat toisistaan sisällöllisesti, rakenteellisesti ja kielellisesti. (Vehmas-Lehto 2011, 29.) Esimerkiksi uutinen, pääkirjoitus, televisiohaastattelu ja kirjallisuusarvostelu ovat genrejä. Tekstilajista riippuu, kuinka vapaata tekstin kieli voi olla. Joidenkin tekstilajien, kuten esimerkiksi lakien ja asetusten laatiminen on kontrolloitua, kun taas kaunokirjallisuuden kieli on vapaampaa. (Kieli ja sen kieliopit 1994, 97.)

Lingvisti John Swalesin mukaan tekstilajin muodostavat tekstit, joilla on yhteisiä kommunikatiivisia päämääriä. Tekstillä on aina funktio eli se on kirjoitettu tiettyä tarkoitusta varten. Swales huomauttaa, että tekstillä voi kuitenkin olla useita kommunikatiivisia päämääriä. (Swales 1990, 46–47.) Saman tekstilajin tekstit muistuttavat toisiaan ja kielenkäyttäjät oppivat tiedostetusti tai tiedostamattaan erottamaan eri tekstilajit toisistaan. Oppiakseen tunnistamaan eri tekstilajeja ja -tyyppejä, kielenkäyttäjän pitää nähdä niistä useita esimerkkejä. (Reiss & Vermeer 1986, 99; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 79.)

Eri tekstilajeissa vallitsevat niille ominaiset säännönmukaisuudet eli konventiot (Reiss & Vermeer 1986, 99). Kielenkäyttäjät tunnistaa eri tekstilajit pitkälti konventioiden perusteella. Jos teksti päättyy esimerkiksi sanoihin ”ja he elivät onnellisina elämänsä loppuun saakka”, lukija tietää, että kyse on sadusta. Kun lukija on tunnistanut tekstilajin, hän odottaa tekstiltä tietynlaisia tyylipiirteitä. Jos konventioita rikotaan, lukija saattaa pettyä odotuksissaan ja tekstillä tavoiteltu viestintä epäonnistuu. (Reiss & Vermeer 1986, 106.) Reiss ja Vermeer viittaa-

vat filosofi David Lewisin lausumaan, jossa hän tähdentää, että konventiot ovat eräänlaisia kirjoittamattomia sääntöjä, jotka ilmenevät yhteisinä piirteinä tekstissä. Lewisin mukaan jokainen kielenkäyttäjän noudattaa lähes poikkeuksetta konventioita ja odottaa samaa muilta yhteisön jäseniltä. Konventiot ovat kuitenkin kielioppisääntöjä joustavampia ja jättävät tilaa ilmaisun variaatiolle. Kuten tekstilajitkin, konventiot ovat sidoksissa kulttuuriin ja muuttuvat kulttuurin mukana. Saman tekstilajin konventiot voivat myös vaihdella eri kulttuureissa. (Reiss & Vermeer 1986, 103, 108.) Konventioihin sisältyvät esimerkiksi tietyt kaavamaiset ilmaukset, tekstin rakenne, tekstin osien järjestys, säännönmukaisuudet sanavalinnoissa, välimerkkien käyttö ja lausekkeen muodostus. Vehmas-Lehto tähdentää, että kääntäjän on suositeltavaa mukautua kohdekielen konventioihin. (Vehmas-Lehto 1999, 107.) Myös Ingo painottaa, että käännöstekstin tulee olla yhtä sujuvaa kieltä kuin suoraan kohdekielellä kirjoitetun tekstin kieli (Ingo 1990, 199).

3.4 Kolin matkailusivujen tekstilaji

Perinteisesti tekstilaji on määritetty tekstin funktion ja rakenteen perusteella (Swales 1990, 46–47; Mäntynen 2003, 23–24). Kimmo Svinhufvud on tutkinut pro gradu -työssään *Yrityksen kotisivu tekstilajina* kolmenkymmenen Suomen suurimman yrityksen www-sivuja, ja niiden tekstejä ja tekstilajeja. Svinhufvudin mukaan www-sivut asettavat nämä peruskäsitteet uuteen perspektiiviin.

Svinhufvud sanoo, että yrityksen www-sivuille on vaikea määrittää yksiselitteistä funktiota. Sivusto välittää yritystä koskevaa informaatiota, ja samalla se luo positiivista mielikuvaa yrityksestä. Myös tekstin rakenne on erilainen verrattuna moniin muihin tekstilajeihin. Esimerkiksi uutisten tai tiedotteiden tekstijärjestys perustuu lineaarisuuteen. Kotisivu koostuu sekä kuvista että tekstistä, joten sen rakenne on multisemioottinen ja visuaalinen; teksti on osa visuaalista kokonaisuutta. Svinhufvud tähdentää, että kuvitus on nykykäsityksen mukaan tekstin osa, eikä näitä kahta elementtiä voi erottaa toisistaan tai laittaa tärkeysjärjestykseen. Kotisivujen tekstejä ei myöskään voi analysoida ilman, että ottaa huomioon kuvat. (Svinhufvud 2003; ks. myös Svinhufvud 2005, 11–14.) Kolin matkailusivujen suomenkielinen ja viittomakielinen osio sisältävätkin runsaasti ku-

via. Viittomakielisten videoiden taustalla yksivärisen seinän sijaan vaihtelevat Kolin taustamaisemat.

Svinhufvud esittää, että koska kotisivun funktiota tai rakennetta ei voida selkeästi määritellä, niitä ei voida pitää tekstilajin määrittämisen kriteereinä (Svinhufvud 2003; ks. myös Svinhufvud 2005, 11–14). Kolin matkailusivut ovat niin ikään tekstilajiltaan vaikeasti määriteltävissä. Sivuihin on elementtejä tiedotteiden ja markkinointitekstien tekstilajeista.

4 MARKKINOINNIN KIELI

Gunilla Höckert artikkelissaan *Stadtprospekte als Textorte* toteaa, että matkaesitteen tekstityyppiä ei ole aina helppo yksiselitteisesti määrittää. Matkaesitteen lukija olettaa lukevansa informatiivista tekstiä. Esitteen tarjoama tieto on aina valikoitua, koska sen tarkoitus on ennen muuta mainostaa. Höckert painottaa, että esitetekstit ovat tekstintuottajan näkökulmasta informaatiota sisältäviä mainostekstejä. Tarkoitus kuitenkin on, että vastaanottaja kokee tekstin informaationa eikä mainoksena. Höckert huomioi, että esitteiden teksteissä kaikki asiat esitetään myönteisesti, eikä esille tule mitään negatiivista. Vaikka mainostekstien ilmoitukset ovat usein peräisin eri tahoilta, on tärkeää, että lukijalle syntyy vaikutelma yhtenäisestä tekstistä. Tärkeää on myös, että lukija saa mielikuvan, että häntä informoidaan perusteellisesti. (Höckert 2002, 125–126.)

Koulutuksen tutkija Wolfgang Althof on luonut mainontaa kuvaavan AIDA-kaavan, joka on lyhenne sanoista Attention, Interest, Desire ja Action. Mainoksen tulee herättää vastaanottajan huomio, kiinnostus ja ostohalu mainostettavaan tuotteeseen, ja saada hänet lopulta toimimaan eli ostamaan kyseinen tuote. Althofin mukaan markkinointikielen täytyy olla selkeää, johdonmukaista ja virheetöntä. Tietojen on oltava tarkkoja ja todellisuutta vastaavia. Kieli ei saa myöskään olla teennäistä. Liioittelua ja ylisanoja vältetään. (Althof 1996, 327–330.)

Internet-sivut tulee kirjoittaa mahdollisimman tehokkaalla tavalla. Monet sivustojen käyttäjät eivät paneudu teksteihin, vaan lukaisevat ne läpi, jolloin on erityisen tärkeää, että tekstin sisältö on optimoitu niin, että informaatio on helposti omaksuttavissa. Liian nokkelat sanonnat tai liian ilmeinen markkinointikieli voivat saada sivuston käyttäjän hämmentymään ja siirtymään toiselle sivustolle. Tekstin ei tarvitse olla tylsää tai latteaa, mutta esimerkiksi teennäisiä ja epämääräisiä fraaseja kannattaa välttää. (Nielsen & Tahir 2002, 14.)

Marja-Maria Lehtovirta ja Sabine Ylönen ovat tutkineet suomalaista ja saksalaista verkkomainontaa. He toteavat, että verkkomainonnalle on tyypillistä tiedon tarjoaminen viihdyttävässä muodossa. Mainostekstin tyyli on sekä tiedottavaa että mainostavaa. Lehtovirta ja Ylönen luonnehtivat verkkomainontaa sanalla ”infotainment”. (Lehtovirta & Ylönen 2001, 78.)

Lingvisti Gerhard Wazel korostaa, että Internet-sivujen kääntäjän täytyy olla hyvin perehtynyt kohdekulttuurin kielellisellä tasolla ilmeneviin erityispiirteisiin. Kielellinen toteutus vaikuttaa suuresti siihen, millainen vaikutus sivuilla on vastaanottajiin. (Wazel 2001, 27.)

5 LÄHDEKIELEN KÄÄNTÄMINEN KOHDEKIELELLE

Ingo puhuu siitä, kuinka jo Cicero ja Dante pohtivat kääntämisen mahdottomuutta. Ingon mukaan kääntäminen onkin mahdotonta, jos kääntäjältä vaaditaan sekä käännöksen muodon että merkityksen säilyttämistä. Jos kääntämisellä tarkoitetaan sanoman tai tiedon siirtämistä lähtökielestä kohdekieleen, kääntäminen on mahdollista. Kieli sisältää sekä muodon että merkityksen, johon pragmaattiset seikat vaikuttavat, joten kääntäjän täytyy tinkiä sanojen ja ilmauksien tarkasta vastaavuudesta. Kääntäjän täytyy myös hyväksyä poikkeavat syntaktiset, morfologiset ja leksikaaliset ratkaisut. Ingo painottaa, että tärkeintä käännöksessä ei ole muodon ja sisällön täydellinen vastaavuus, vaan se, että käännös vastaa viestinnälliseltä funktioltaan lähtökielen materiaalia. (Ingo 1990, 18–23.)

5.1 Skoposteoria ja funktionaalinen kääntäminen

Matkailusivujen kääntämisessä on erityisen tärkeää ottaa huomioon kohderyhmä eli se, kenelle käänös tuotetaan ja mitä tarkoitusta varten. Tässä opinnäytetyössä käänösteoreettisen pohjan muodostavat skoposteoria ja funktionaalinen kääntäminen. Skoposteoria on saanut nimensä kreikan kielen sanasta ”skopos”, joka merkitsee tavoitetta tai päämäärää. Reissin ja Vermeerin luoman skoposteorian ydin on funktionaalisuus. On tärkeää löytää vastaus siihen, mikä on käänöksen funktio ja kuinka se voidaan parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaa. Olennaisinta on käänöksen funktion saavuttaminen eikä niinkään se, että käänös suoritetaan tietynlaisella tavalla. (Reiss & Vermeer 1986, 55, 58.) Käänöstutkija Christiane Nord havainnollistaa asiaa sanaleikin kääntämisellä. Toteutuuko käänöksen funktio sanaleikin avulla kohdekulttuurissa vai pitääkö kääntäjän mahdollisesti käyttää jotain muuta keinoa optimaalisen funktion saavuttamiseksi? Nordin mukaan kyseessä ei ole sanaleikin kääntäminen, vaan sanaleikin funktion kääntäminen. (Nord 1993, 209.)

Nordin mukaan funktionaalisisessa kääntämisessä kääntäjä tulkitsee käänöstoimeksiantoa saadakseen selville, millainen käänös tarvitaan. Käänöksen funktio määrittelee sen, mitä käänös menetelmää ja -strategiaa käytetään. Nordin mukaan käänös on funktionaalinen, jos se ”toimii” vastaanottajissa tietyissä viestintätilanteissa niin kuin toimeksiantaja on halunnut sen toimivan. Nord kuitenkin painottaa, että emme koskaan voi olla varmoja siitä, saavuttaako teksti sen funktion mikä sen oli tarkoitus saavuttaa. Lähtötekstin laatijalla ja tulo-tekstin vastaanottajalla on omat kulttuurisidonnaiset konventioihin pohjautuvat odotuksensa. Yhtäältä kääntäjän odotetaan olevan uskollinen lähtötekstille ja toisaalta käänöksen täytyy toimia lähtökulttuurissa. Kääntäjän täytyy näin ollen ottaa huomioon kummankin osapuolen odotukset. Funktionaalinen kääntäminen on kulttuurisesti orientoitunut lähestymistapa ja kääntäjä operoi vastuullisesti kahden kulttuurin välisessä yhteistyössä. Kääntäjän vastuuta kumpaakin osapuolta kohtaan Nord nimittää lojaaliudeksi. Nord tähdentää, että kääntäjän täytyy tiedostaa myös väärinymmärrysten ja konfliktien mahdollisuus, ja hänen täytyy pyrkiä löytämään keinoja niiden välttämiseksi. (Nord 2006, 663–664.)

5.2 Dynaaminen ekvivalenssi

Ingo viittaa käännöstieteilijöiden Eugene A. Nidan ja Charles R. Taberin lausumaan, jossa he määrittelevät kääntämisen olevan sitä, että kohdekielellä tuotetaan lähin luonnollinen vastine lähtökielen sanomalle ensisijaisesti merkityksen ja toissijaisesti tyylin suhteen. Heidän mukaansa lähtötekstin ja käännöksen muodon vertailu ei ole tärkeää. Nida ja Taber korostavat käännöksen dynaamista ekvivalenssia eli vastaavuutta, jolloin käännöksen lukija kokee käännöksen samalla tavalla kuin lähtötekstin lukija on sen kokenut. Nida ja Taberin mukaan hyvän käännöksen kriteeri on dynaaminen vastaavuus, jolloin lähtötekstin merkitys on säilynyt muuttumattomana huolimatta kohdekielen muotoilusta kohdekielen ehdoin. (Ingo 1990, 278–279.) Toisin kuin Nida ja Taber, käännöstutkija ja historioitsija Lawrence Venuti on sitä mieltä, että täydellistä dynaamista ekvivalenssia ei voi koskaan saavuttaa. Venutin mukaan lähtötekstin ja käännöksen lukijoiden kokemukset eivät voi täysin vastata toisiaan. (Venuti 2013, 113.)

Käännösprosessin aikana Janne Puhto, Reima Parviainen ja minä tapasimme toisiamme ja keskustelimme laajasti käännösproblematiikasta. Halusimme tehdä kohdekulttuurissa toimivan käännöksen ja sille samanlaisen vastaanottaja-reaktion. Matkailumarkkinoinnin hengessä halusimme tuottaa ensisijaisesti positiivisia mielikuvia Kolistä.

5.3 Funktionaalinen ekvivalenssi

Funktionaalissa ekvivalenssissa tarkastellaan lähtötekstin ja käännöksen funktioita sen sijaan, että tarkasteltaisiin vastaanottajareaktioita. Funktionaalissa ekvivalenssissa käännöksen ja lähtötekstin funktioiden pitäisi olla samat tai ainakin lähellä toisiaan. (Vehmas-Lehto 1999, 70.) Käännöksessämme lähtötekstin ja tulotekstin funktiot ovat samat, koska molemmat tekstit ovat matkailumarkkinointitekstejä.

5.4 Typologis-kontrastiivinen kuvausmalli

Suomalaisen viittomakielen tutkija Terhi Rissanen on kehittänyt typologis-kontrastiivisen kuvausmallin käännösavuksi viittomakielen opiskelijoille. Olin jo aikaisemmissa käännöstoissani kokeillut mallia ja mielestäni se soveltui erityisen hyvin suomen kielen interferenssin torjumiseen. Tässä työssä sovelsin Rissanen mallia joiltain osin, sillä halusin vähentää suomenkielisen lähtötekstin kompleksisuutta.

Viittomakielen kääntämistä tutkineet Raija Roslöf ja Ulla Veitonen ovat sitä mieltä, että käännösteoriat auttavat kääntäjää ratkaisemaan kohtaamiaan käännösongelmia. Kun kääntäjä valitsee tietyn teorian mukaista käännösstrategiaa, hän joutuu väistämättä miettimään käännöksen tavoitetta ja tarkoitusta, joka osaltaan selkeyttää käännöstyötä. (Roslöf & Veitonen 2006, 109.) Typologis-kontrastiivinen kuvausmalli ei ole varsinainen käännösteoria, vaan käytännön kääntämiseen kehitetty apuväline, jossa lähtö- ja kohdetekstin rakenteita konkreettisesti muokataan (Rissanen 2006, 119).

Vehmas-Lehto viittaa Nidan teoriaan, jossa hän esittää käännösprosessin koostuvan kolmesta vaiheesta: analyysistä, siirrosta ja muotoilusta. Nidan mukaan analyysivaiheessa selvitetään lähtötekstin kieliopilliset ja semanttiset piirteet. Siirtovaiheesta, joka tapahtuu kääntäjän aivoissa, ei Nidan mukaan tiedetä paljoakaan. Muotoiluvaiheessa teksti saatetaan tulokielelle niiden ehtojen mukaisesti, joita tulokieli asettaa. (Vehmas-Lehto 1999, 62.)

Typologis-kontrastiivisessa käännösmallissa käännösprosessi alkaa lähtökielen tekstin muotoilusta ennen sen analysointia ja siirtovaihetta. Syntaktiset muutokset tehdään siirtämällä verbit lauseiden loppuun viittomakielen sanajärjestyksen mukaisesti siten, että pääverbi on viimeisenä. Kysyvät ja kieltävät viittomat sijoitetaan verbiviittomien jälkeen lauseiden loppuun ja painoton osuus tulee niiden jälkeen. Tämän jälkeen teksti glossataan (suomen kielen sanat kirjoitetaan perusmuodossa merkitsemään vastaamia viittomia) ja poistetaan tekstistä sanat, jotka eivät tyypillisesti kuulu viittomakieleen. Viimeisessä vaiheessa alkaa varsinainen kääntäminen, jossa huomioidaan kohdekieli ja sen kulttuuri eli toisin sanoen teksti kotoutetaan. (Rissanen 2006, 122–123.)

Rissanen mukaan typologis-kontrastiivinen malli edustaa niin sanottua lingvististä pintamallia, joka toimii automaattisesti sen lingvistisen tiedon pohjalta, mikä meillä jo suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen rakenteesta on. Kyse ei ole kognitiivisesta käänösprosessista, jossa operoidaan merkityssuhteiden välillä. Kuitenkin typologis-kontrastiivisen mallin mukaan tehty käänös saattaa olla rakenteeltaan samanlainen kuin simultaanitulkauksessa, jossa analyysi-, siirto-, ja muotoiluvaihe eivät ole limittäisiä. (Rissanen 2006, 122.)

6 KÄÄNTÄJÄN TYÖKIELET

Kääntäjän työkielet jaotellaan A-, B- ja C-työkieliin. A- ja B-kielet ovat niin sanottuja aktiivisia työkieliä. A-työkieli vastaa äidinkielen taidon tasoa. B-työkieli on kääntäjälle vieras kieli, jolle hän pystyy kääntämään vaativiakin tekstejä. C-työkieli on passiivinen vieraskieli, johon kääntäjä ei käännä. Hän kuitenkin ymmärtää C-kieltä niin hyvin, että pystyy kääntämään siitä A- ja B-työkielille. (Hietanen 2007, 282–284.) Nidan mukaan ihannetilanne on se, että kääntäjä on kaksikielinen ja kääntää äidinkielelleen. Nida kuitenkin myöntää, että tällainen tilanne toteutuu vain harvoin käytännössä. (Nida 1964, 149–150.) Monet käännösteoreetikot tuovat selkeästi esille kielteisen suhtautumisensa vieraalle kielelle kääntämiseen. Äidinkielelle kääntäminen on aina tavoiteltavaa, mutta pienillä kielialueilla kuten Suomessa vieraalle kielelle tai jopa vieraasta kielestä toiselle vieraalle kielelle kääntämisen tarve käytännön pakosta korostuu (Vehmas-Lehto 2007, 40). Kielentutkija Sirkku Latomaa toteaa, että käännöksiä tehdään aktiivisesti B-kieleen. Latomaa kuitenkin tähdentää, että B-työkielinen käänös tulee tarkastuttaa kielentarkastajalla. A-kieleen kääntäjät voivat vastata oman tekstinsä huoltamisesta. (Latomaa 2015, 43.)

7 KULTTUURIN JA KÄÄNTÄMISEN SUHTEESTA

Kielitieteilijä Werner Kollerin mukaan kääntäminen on aina kulttuurista työtä ja kommunikatiivinen haaste, joka tulee nähdä sekä kielikontaktin että kulttuuri-kontaktin näkökulmasta (Koller 2004, 59). Myös Vermeer korostaa kääntäjän monikulttuurisuutta. Vermeerin mukaan kielivirheet on helpompi antaa anteeksi kuin puutteellisesta kulttuurintuntemuksesta johtuvat sosiaaliset rikkeet. (Vermeer 1986, 43.) Liisa Tiittula korostaa kääntäjän kulttuurikompetenssin tärkeyttä, koska kääntäminen on viestintää kulttuureiden välillä. Kääntäjän on osattava tunnistaa lähtötekstin kulttuuriset piirteet ja tiedettävä, kuinka piirteet siirretään tulokulttuuriin. Tiittulan mielestä kääntäjän ei tarvitse kuitenkaan olla molempien kulttuurien jäsen, koska tietoa ja tietämystä vieraasta kulttuurista voi hankkia koulutuksen kautta. (Tiittula 2015, 17–18.)

Käännösprosessin aikana tunsin ajoittain, ettei minulla opiskelijana ole vielä riittävää viittomakielentaitoa ja kulttuurintuntemusta löytääkseni toimivia käännösratkaisuja. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä voidaan käyttää asiantuntijan konsultaatiota (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64). Keskustelimme käännöstyön kuluessa lehtori Juha Manusen kanssa, ja hän myös tarkasti lopullisen käännökseni. Roslöf ja Veitonen puhuvatkin siitä, kuinka paljon helpompaa suomenkielisen kääntäjän on löytää suomenkielisestä tekstistä vivahteita, sävyjä ja piilomerkityksiä. Roslöf ja Veitonen painottavat natiivikielisen henkilön konsultoinnin tärkeyttä. (Roslöf & Veitonen 2006, 109–110.)

8 PRAGMAATTISET ADAPTAATIOT

Pragmatiikka tutkii kielen ja sen käyttäjien välistä suhdetta sekä sitä, mitä kielen käyttäjät kulloinkin tarkoittavat (Nikula 2000, 339). Pragmatiikka tutkii myös, miten viestijä mukautuu valinnoillaan erilaisiin tilanneyhteyksiin ja suhteuttaa kielenä kyseisen tilanteen ja vastaanottajan mukaan (Nikula 2000, 331). Pragmaattinen osaaminen on tärkeä osa kääntäjän kompetenssia.

Nord korostaa, että funktionaalisessa kääntämisessä tärkeä käännöksen tarkoitusta määrittävä tekijä on käännöksen vastaanottajien huomioiminen. Nordin

mukaan kommunikaatio on aina kulttuurisidonnaista ja kommunikaation onnistuminen riippuu siitä, kuinka hyvin kääntäjä on perehtynyt kohdekulttuuriin ja sen ilmaisutapoihin. Kääntäjän on tunnettava kohdekulttuurin erityispiirteet ja hänen on osattava samaistua kohdekulttuurin edustajiin. Hänen on myös osattava arvioida, minkälaisia muutoksia käännös vaatii toimiakseen kohdekulttuurissa. (Nord 2006, 662–663.) Tästä arvioinnista Ingo käyttää nimitystä pragmaattinen analyysi. Analyysin avulla pyritään takaamaan, että käännös toimii uudessa viestintätilanteessa ja vaihtuneessa kieli- ja kulttuuriympäristössä. Eri-laisilla muutoksilla kääntäjä tasoittaa sekä kulttuurieroja että kielten konventiois-ta johtuvia eroja. (Ingo 1990, 187.)

Vehmas-Lehto puhuu pragmaattisista käännösongelmista, jotka liittyvät eri ti-lannetekijöihin ja käännöksen vastaanottajien huomioimiseen. Pragmaattisiin ongelmiin kuuluvat kulttuuriset ongelmat, kuten normi- ja konventioerot lähtö- ja kohdekulttuurin edustajien kielenkäytössä. Tällaisten ongelmien ratkaisemiseksi tehtyjä muutoksia Vehmas-Lehto kutsuu pragmaattisiksi adaptaatioiksi tai pragmaattisiksi muutoksiksi. Vehmas-lehto tähdentää, että pragmaattiset adap-taatiot ovat kääntämisen luonnollinen osa riippumatta siitä, mihin käännösteori-aan kääntäjän ideologia perustuu. Adaptaatiot myös auttavat kääntäjää kää-nöksen adekvaattisuuden saavuttamisessa.

Vehmas-Lehto jakaa pragmaattiset adaptaatiot lisäykseen, poistoihin, korvauksiin ja järjestyksen muutoksiin. Näistä tavallisimpia hänen mukaansa ovat korvauk-set ja erityisesti lisäykset. Poistot ja järjestyksen muutokset ovat melko harvi-naisia. (Vehmas-Lehto 1999, 99–100.) Käännöksessäni käytin lisäyksiä, poisto-ja, korvauksia ja järjestyksen muutoksia kääntämisen työvälineinä. Seuraavas-sa esitän kustakin adaptaatiotavasta muutamia esimerkkejä. Viittomakielen merkitsemistapana käytän glossausta eli kirjoitan suomen kielen sanat perus-muodoissaan merkitsemään vastaavia viittomia (Savolainen 2000, 192).

8.1 Lisäykset

Lähtö- ja kohdekulttuurin edustajien taustatietojen erot ovat sidoksissa kulttuurieroihin. Taustatietojen ero vaihtelee sen mukaan, miten kulttuurispesifistä asiasta puhutaan. Tavallinen pragmaattisen adaptaation muoto on asian selvittäminen eli lisäyksen tekeminen. (Vehmas-Lehto 1999, 103.) Ingo puhuu tekstin täydennyksestä. Lukijaa autetaan lisäämällä käännöksen juoksevaan tekstiin selittävä sana tai sanaliitto. (Ingo 1990, 238.) Käänsin lähtötekstin lauseen ”Kolin maisemat ovat innoittaneet monia taiteilijoita ja kirjailijoita, mm. Jean Sibeliusta, Juhani Ahoa ja Eero Järnefeltiä” muotoon KOLI MAISEMA MONI TAIDE+HENKILÖx TYÖ VAHVA VAIKUTTAA-3-1 / ESIMERKKI OS-ei-dominoivan-käden-etusormi SÄVELTÄÄ+HENKILÖ NIMI j-e-a-n s-i-b-e-l-i-u-s / OS-ei-dominoivan-käden keskisormi KIRJOITTAA+HENKILÖ NIMI j-u-h-a-n-i a-h-o / OS-ei-dominoivan-käden-nimetön KUVA+TAIDE+HENKILÖ NIMI e-e-r-o j-ä-r-n-e-f-e-l-t. [Esimerkkinä säveltäjästä on Jean Sibelius, kirjailijasta Juhani Aho, ja kuvataiteilijasta Eero Järnefelt.]

8.2 Poistot

Poisto merkitsee jonkin sanan tai ilmaisun kääntämättä jättämistä niin, että käännöksessä ei ole löydettävissä sille mitään vastinetta (Leppihalme 2007, 386). Vehmas-Lehdon mukaan käännöksestä voidaan poistaa yksityiskohtia, joita kohtaan käännöksen lukijoilla ei ole mielenkiintoa ja selitykset olisivat hankalia sekä veisivät liikaa tilaa (Vehmas-Lehto 1999, 100). Ingon mukaan poisjätöissä on kyse semanttisesta poisjätöstä tai implisiittämisestä. Kääntäjä poistaa olennaisia semanttisia komponentteja tai antaa lähtötekstissä selvin sanoin ilmaistun merkityksineen käydä ilmi pelkästä tekstiyhteydestä. (Ingo 1990, 294.) Käännöstutkija Ritva Leppihalme tähdentää, että kääntäjän täytyy joskus toimia niin sanottuna portinvartijana, jonka tehtävä on poistaa käännöksestä sopimattomiksi tai tarpeettomiksi katsomansa elementit. Tällaiset poistot ovat tavallisia silloin, kun lähde- ja kohdekulttuurit poikkeavat suuresti toisistaan. (Leppihalme 2007, 372.)

Useimmat poistot käännöksessäni liittyvät haluun selkeyttää ja tiivistää tekstiä. Käänsin lauseen ”Kolin sijainti keskellä Pohjois-Karjalaa tarjoaa helpon mahdol-

lisuuden päiväretkille maakunnan muihin luontokohteisiin” muotoon KOLI MISSÄ / POHJOINEN+KARJALA ALUE-pystysuunnassa KESKI OS-2 TARKOITTAA HELPPO KÄYDÄxx.

Poistin käännöksestä myös metaforia ja metaforisia ilmauksia, joille ei löydy käännösvastineita viittomakielestä. Metafora on semanttinen, kaunokirjallinen ja pragmaattinen ilmiö. Se syntyy, kun toisiinsa kuulumattomien sanojen merkitykset liitetään yhteen, jolloin metafora viittaa merkityksen muutokseen. Kirjallisuudessa metaforia käytetään tyylikeinona, jolloin ne ovat vertaukseen perustuvia kielikuvia. (Ingo 1990, 230.) Ingo viittaa Katharina Reisiin ja Rolf Kloeferiin, joiden mukaan metafora pitäisi kääntää systemaattisesti sana sanalta. M. B. Dagut puolestaan korostaa, että kääntäjän täytyy metaforaa kääntäessään tarkasti harkita, ymmärretäänkö metafora kohdekulttuurissa ja synnyttääkö se semanttisesti oikeat assosiaatiot. (Ingo 1990, 231–232.)

Lähtöteksti ”Monet pitävätkin Kolia yhtenä tärkeimmistä tai kaikkein tärkeimpänä kansallismaisemistamme. Kaukaa haettu ei ole myöskään väite Koliasta Suomen kuvatuimpana maisemana” sisältää metaforisen ilmaisun ”kaukaa haettu”. Käänsin tekstin viittomakielelle seuraavasti: MONI IHMINEN AJATELLA OS-2-5 / KOLI OS-3 TÄRKEÄ KANSA+MAISEMA / MYÖS PALJON VALOKUVATAxx.

Poistin käännöksestä muun muassa metaforan ”luonnon helma”. Käänsin lähtötekstin lauseen ”Alla olevien linkkien kautta löydät kohteita niin luonnon helmasta kuin kaupungeistakin” muotoon ALLA INTERNET OSOITEx / OS-2 VOIDA KLIKATA-LINKKIÄxx AVAUTUA / KATSELLA-listaa PAIKKAXx-6-2 LUONTO-6 KAUPUNKIx-2-5.

8.3 Korvaukset

Korvasin käännöksessä sekä sanoja että ilmaisuja viittomakielen konventioihin sopivilla viittomilla ja ilmaisuilla. Korvasin lähtötekstin sanan ”käyntikohteet” viittomilla MATKAILLA+PAIKKAX. Lähtötekstin otsikon ”Taiteilijoiden Koli”, käänsin muotoon KOLI OS-3 TAIDE+HENKILÖx VAIKUTTAA-3-1.

Teksteissä oli konventioeroja myös verbien muodoissa. Puhutuissa kielissä passiivin käyttö on tavallista, mutta viittomakielessä sen sijaan käytetään aktiivia. Käänsin lauseen ”Vuonna 1994 ympäristöministeriössä valittiin 27 erityisen merkittävää maisemakokonaisuutta Suomen kansallismaisemiksi” seuraavasti: VUOSI 1994 YMPÄRISTÖ+MINISTERIÖ NIMETÄ-listalle YHTEENSÄ 27 SUOMI KANSA+MAISEMA.

Lähtötekstissä käytettiin runsaasti yksikön kolmatta persoonaa. Viittomakielen konventioihin kuuluu yksikön toisen persoonan käyttö. Käänsin lauseen ”Koli on aktiivisen, luonnossa viihtyvän matkailijan ykköskohde” muotoon JOS OS-2 AKTIIVINEN MATKAILLA+HENKILÖ / LUONTO PITÄÄ-JOSTAKIN RETKI+VAELTAA / OS-2 KANNATTAA KOLI VALITA.

8.4 Järjestyksen muutokset

Viittomakielisessä käännöksessä järjestyksen muutoksien määrä on huomattava. Järjestyksen muutokset johtuvat pääasiassa kielten tekstikonventioiden eroavaisuudesta ja kielten typologisista eroista. Suomen kielessä on muotoutunut tyypilliseksi sanajärjestys, jossa ensin mainitaan tekijä, sen jälkeen teko ja lopuksi teon kohde. Viittomakieliselle ilmaukselle on tyypillistä, että ensin mainitaan aika ja paikka, ja ikään kuin luodaan näyttämö kerrottavalle asialle. Sen jälkeen paikannetaan tekijät näyttämölle ja kerrotaan, mitä tapahtui. (Malm & Östman 2000, 28.) Myös viittomakieltä tutkineen Juha Paunun mukaan viittomakielisessä kerronnassa ja tilanteiden kuvailussa noudatetaan yleensä järjestystä: aika – paikka – kuka teki – mitä teki (Paunu 1983, 114). Käänsin lähtötekstin lauseen ”Ensimmäiset asukkaat Koli sai vasta 1600-luvulla” muotoon 1600 LUKU ENSIMMÄINEN ASUA+HENKILÖx KOLI KYLÄ TULLA-TÄNNE-yksitellen-molemmilla-käsillä.

Kielentutkija Fred Karlssonin mukaan kieliä voidaan luokitella typologisesti neutraalin transitivilauseen sanajärjestyksen mukaan. Suomen kielessä neutraali sanajärjestys on subjekti (S), verbi (V), objekti (O), joten voidaan sanoa, että

suomi on SVO-kieli. Muita SVO-kieliä ovat esimerkiksi englanti, ruotsi, ranska ja somali. SOV-kieliä ovat esimerkiksi japani ja hindi. Maailman kielistä 75 prosenttia kuuluu jompaan kumpaan näistä ryhmistä. (Karlsson 2004, 170). Rissanen mukaan suomalainen viittomakieli on pääsääntöisesti OSV-kieli, jolloin verbit sijaitsevat lauseen lopussa ja pääverbi on viimeisenä. Objekti voi liikkua ja subjekti toistuu usein painottomana verbin jälkeen. Rissanen tähdentää, että viittomakielen verbit, jotka ovat lauseiden lopussa, ikään kuin kokoavat lauseen sisältämän informaation itseensä. (Rissanen 2006, 123–125.) Käänsin lauseen ”Luontokeskus Ukon matkailuneuvonta palvelee matkailijoita ja Kolin kansallispuistoon tutustuvia vieraita” seuraavasti: MATKAILLA+KESKUS+NEUVOA LUONTO+KESKUS UKKO OS-3 MATKAILLA+HENKILÖx PALVELLA.

9. POHDINTA

Opinnäytetyöni aihe oli Kolin matkailusivujen kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle. Tavoitteeni oli tuottaa mahdollisimman idiomaattinen käännös, jota kuuro vastaanottaja voisi ajatella ensisijaisesti hänelle luotuna tekstinä eikä käännöksenä. Funktionaalisessa kääntämisessä huomioidaan käännöksen vastaanottajat ja heidän kulttuurinsa. Käännöksessäni olen noudattanut kohdekielen kielenkäyttönormeja ja konventioita. Olen pyrkinyt välittämään lähtökielen asiasisällön tarkasti mutta kuitenkin niin, että käännöksen kieliasu on luonteva ja ilmaisukeinot ovat viittomakieleen sopivia. Pragmaattisten adaptaatioiden käyttäminen tuki tavoitettani saavuttaa kohdekulttuurin mukainen käännös. Tuloksena oli viittomakielelle ominainen teksti, jossa lähde- ja kohdekielen konventioeroista ja kielten typologisista eroavaisuuksista juontuvat lisäykset, poisotot, korvaukset ja järjestyksen muutokset jäsentyivät uudelleen viittomakielen kontekstissa.

Viittomakielessä ei ole vakiintunutta kirjoitusjärjestelmää ja sen vuoksi viittomakielelle kääntämisessä joko lähtö- tai kohdeteksti on viitottua. Käännöstutkija Jorma Tommolan mukaan viittomakielelle kääntäminen ja tulkkaaminen ovat kääntämisen ja tulkkaamisen alalajeja. Hän perustelee tätä puhuttujen ja viitot-

tujen kielten modaliteettierolla: puhuttujen kielten viestit kulkevat lineaarisesti kuulo- ja puhekanavassa, kun taas puhutun kielen ja viittomakielen välisessä tulkkauksessa viestit välittyvät visuaalisesti ja monikerroksisesti. (Tommola 2006, 128.) Tommola tähdentää, että kääntäminen on merkitysten ymmärtämistä ja niiden ilmaisua kohdekielen keinojen avulla, eikä niinkään sanojen, lauseiden ja kielen kääntämistä. Semanttinen ekvivalenssi eli merkitysvastaavuus saavutetaan, kun kääntäjä on ymmärtänyt viestin asiasisällön ja hahmottanut keskustelun aiheena olevan asian lähtökielestä sekä välittänyt viestin vastaanottajalle kohdekielen ilmaisukeinoin. (Tommola 2004, 9–11.)

Tulkkipäätös, Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtori Marjukka Nisulan mukaan viittomakielen opiskelijat usein yrittävät ”kääntää” suomenkielisiä ajatuksiaan viittomakielelle ja tämä vaikuttaa virheellisesti viittomakielisten käännösten rakenteeseen. Viittomakielet ovat visuaalisia kieliä: viittomat ja kielioppirakenteet tuotetaan elein ja ilmein tilassa, joka on viittojan edessä ja ympärillä. Nisula painottaa, että viittomakielisen viestin ymmärrettävyys perustuu tilankäyttöön ja se on viittomakielen tärkeä kielioppirakenne. Viittomakielisen käännöksen loogisen rakenteen saavuttamiseksi Nisula kehottaa käyttämään mielikuvia ja visuaalista ajattelua. Hän korostaa tulkin kuvittelukykyä, jolla on suuri merkitys sekä viittomakielisen lähtötekstin ymmärtämisessä että viittomakielisen viestin muotoilussa. (Nisula 2012, 3–12.)

Kääntämiseen vaikutti muusikkotaustani. Myös muusikon työhön liittyy kiinteästi kuvittelukyky ja mielikuvaharjoittelu. Muusikkojen käyttämät mielikuvat toimivat usein apukeinona soittoteknisten haasteiden ratkaisussa ja musiikin tulkinnassa. Muusikko voi työstää esityksellistä osaamista ajattelun ja mielikuvien avulla. Ammattimuusikko voi myös muodostaa kuulomielikuvan teoksesta pelkästään lukemalla nuotteja ilman soitinta. Aloitan usein uuden teoksen harjoittelun kuvittelemalla mitä musiikissa tapahtuu ja mistä se kertoo. Kun luon itse mielikuvia musiikista, se muuttuu minulle merkitykselliseksi ja saan soitettavaan kappaleeseen lisää sisältöä. Uusiin kappaleisiin liittyvien mielikuvien syntymiseen vaikuttaa myös tietämys musiikin historiasta, kappaleen kontekstista ja siihen kuuluvista konventioista. Soittaessani esimerkiksi Sibeliuksen tuotantoa näen visuaalisia mielikuvia suomalaisesta luonnosta. Mielikuvat voivat olla myös abstrakteja. Muusikon tehtävä on musiikin sisältöjen välittäminen kuulijalle. Musiikkiteok-

sessä on aina viesti säveltäjältä, mutta kuten kielenkääntäjäkin tulkitsee tekstiä omien kokemustensa kautta, muusikko lisää oman jälkensä esitettävään musiikkiin.

Tein käännöstyössäni mielikuvaharjoituksia. Muutin lähtötekstiä ei-kielelliseen muotoon, esimerkiksi piirroksiksi ja asiasanoiksi. Piirsin kuvia lähtötekstin ikonista asioista ja loin piirrosten avulla mielikuvia myös abstrakteista merkityksistä. Viittomakielisyyden saavuttamiseksi pyrin näkemään lähtötekstin kolmiulotteisessa tilassa. Kääntäminen oli monitahoinen prosessi ja sovelsin suomenkielen interferenssin torjumiseen myös Rissasen typologis-kontrastiivista kuvausmallia. Välttämätön apu kääntämisessä oli natiivikielisen henkilön konsultointi käännösprosessin aikana ja valmiin käännöksen tarkastamisessa.

Tavoittelin Kolin matkailusivujen viittomakielisellä käännöksellä ennen muuta adekvaattisuutta. Halusin luoda kohdekulttuurissa toimivan, selkeän ja yhtenäisen tekstin, joka on vastaanottajille helposti omaksuttavissa. Matkailumarkkinoinnin hengessä pyrin käännöksessäni korostamaan matkailun elämyksellisyyttä tuottamalla viittomakieliseen tekstiin aistimellisen tunnelman, joka synnyttää positiivisia mielikuvia Kolin luonnosta.

Koli on ensimmäinen suomalainen matkailualue, jonka kotisivut on käännetty suomalaiselle viittomakielelle. Tein kaikki käännösratkaisut ilman aiempia malleja, sillä rinnakkaistekstejä eli viittomakielisiä matkailumarkkinointitekstejä ei ole. Tulevaisuudessa olisi suotavaa, että muutkin kulttuurikohteet kääntäisivät verkkosivunsa viittomakielelle. Mahdollisimman monikieliset käännökset eri tyyppisistä matkailu- ja kulttuurikohteista lisäävät erilaisten ihmisryhmien tasavertaisuutta ja monikulttuurisuutta ylipäätään.

LÄHTEET

- Ahola, Helena & Koivumäki, Timo & Oinas-Kukkonen, Harri 2002. Markkinointi, liiketoiminta, digitaalinen media. Vantaa: Dark Oy.
- Althof, Wolfgang 1996. Incoming Tourismus. München: R. Oldenburg.
- Brinker, Klaus 1985. Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. Berlin: Erich Schmidt.
- Hietanen, Kaarina 2007. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käänös. Tampere: Yliopistopaino, 277–293.
- Höckert, Gunilla 2002. Stadtprospekte als Textorte. Teoksessa Merja Koskela & Nina Pilke (toim.) Erikoiskielet ja käänösteoria. Sarja: VAKKI:n julkaisut, nro 29. Vaasa: Vaasan yliopisto, 122–130.
- Ingo, Rune 1990. Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käänöstieteeseen. Juva: WSOY.
- Jakobson, Roman 1992. On Linguistic Aspects of Translation. Teoksessa Rainer Schulte & John Biguenet (toim.) Theories of Translation: An Anthology of Essays from Dryden to Derrida. Chigago: The University of Chigago Press, 144–151.
- Karlsson, Fred 2004. Yleinen kielitiede. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kieli ja sen kieliopit 1994. Opetuksen suuntaviivoja. Helsinki: Opetusministeriö.
- Koller, Werner 2004. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. 5. painos. Wiebelsheim: Quelle & Meyer.
- Koskinen, Kaisa 2013. Tampere translationaalisenä tilana. Teoksessa Kaisa Koskinen (toim.) Tulkattu Tampere. Tampere: Tampere University Press, 11–29.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2016. Suomen viittomakielet. Viitattu 15.3.2016. http://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet
- Latomaa, Sirkka 2015. Äidinkieli – kääntäjän tärkein työkieli. Teoksessa Sirkku Aaltonen & Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.) Käännetty maailmat. Johdatus käänösviestintään. Helsinki: Gaudeamus, 40–57.
- Lehtovirta, Marja-Maria & Ylönen, Sabine 2001. ”Webvertising” am Beispiel von WWW-Präsenzen deutscher und finnischer Unternehmen. Teoksessa Martin Hahn & Sabine Ylönen (toim.) Werbekommunikation im Wandel. Frankfurt am Main: Peter Lang, 75–134.
- Leppihalme, Ritva 2007. Kääntäjän strategiat. Teoksessa H. K. Riikonen & Urpo Kovala & Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.) Suomennoskirjallisuuden historia 2. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 365–373.
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9–32.
- Mäntynen, Anne 2003. Miten kielestä kerrotaan – kielijuttujen retoriikkaa. Suomalaisen kirjallisuuden toimituksia 569. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Nida, Eugene A. 1964. *Toward a Science of Translating*. Leiden: E. J. Brill.
- Nielsen, Jakob & Tahir, Marie 2002. *Kotisivujen suunnittelu: Miten teet vetävimmät web-sivut*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Nikula, Tarja 2000. Pragmaattinen näkökulma kieleen. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 331–358.
- Nisula, Marjukka 2012. *Kuvittele, käytä mielikuvaa*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.3.2016.
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38373/978-952-456-120-4.pdf?sequence=1>
- Nord, Christiane 1993. *Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften*. Tübingen: Francke.
- Nord, Christiane 2006. Functional and Skopos Oriented Approaches to Translation. Teoksessa Keith Brown (toim.) *Encyclopedia of Language & Linguistics*. 2.painos. Elsevier: Oxford, 662–665.
- Paunu, Juha 1983. *Viito elävästi 2*. Helsinki: Kuurojen Liitto.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1986. *Mitä kääntäminen on. Teoriaa ja käytäntöä*. Suom. Pauli Roinila. Helsinki: Gaudeamus.
- Rissanen, Terhi 2006. Typologis-kontrastiivinen kuvausmalli. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura, 121–126.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käännteoriat. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura, 108–120.
- Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura, 189–200.
- Savolainen, Leena 2009. Viittomakielten kirjallistuminen Suomessa. Teoksessa Klaas Ruppel (toim.) *Omin sanoin. Kirjoituksia vähemmistökielten kirjallistumisesta. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 6*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 177–212. Viitattu 10.3.2016.
http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk6/Omin_sanoin.pdf
- Svinhufvud, Kimmo 2003. *Yrityksen kotisivu tekstilajina*. Suomen kielen laitos, Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Svinhufvud, Kimmo 2005. *Yrityksen kotisivu tekstinä ja tekstilajina*. Kielikello 2/2005, 11–14. Viitattu 28.4.2016.
<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1567>
- Swales, John 1990. *Genre Analysis. English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tiittula, Liisa 2015. *Johdatusta kääntämiseen ja käänntieteeseen*. Viitattu 10.3.2016. <http://www.helsinki.fi/saksa/johdatustakaantamiseen/saksa-johdatustakaantamiseen.pdf>

- Tommola, Jorma 2004. Mikä on kääntämisen ja tulkkauksen ydin? Teoksessa Jorma Tommola (toim.) *Kieli, teksti ja kääntäminen*. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus, Turun yliopisto, 9–21.
- Tommola, Jorma 2006. Tulkkaus kognitiivisesta näkökulmasta. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käännteessä*. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 128–142.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. Kopiointia vai kommunikointia. Johdatus käännteoriaan. Helsinki: Finn Lectura.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2007. Kääntäjän työ. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) *Alussa oli käännte*. Tampere: Juvenes Print, 35–49.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2011. Lähtötekstin ja käännteoksen suhde kvantitatiivisesta näkökulmasta. Teoksessa Leena Immonen & Mari Pakkala-Weckström (toim.) *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajin kääntäminen*. Helsinki: Finn Lectura, 29–50.
- Venuti, Lawrence 2013. *Translation Changes Everything. Theory and Practice*. New York: Routledge.
- Vermeer, Hans J. 1986. Übersetzen als kultureller Transfer. Teoksessa Mary Snell-Hornby (toim.) *Übersetzungswissenschaft. Eine Neuorientierung*. Tübingen: Francke, 30–53.
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Tammi.
- Vivolin-Karén, Riitta 2010. ”Pidättehän huolta, että se on ymmärrettävää viittomakieltä”. Lukijan näkökulma viittomakielisiin verkkoteksteihin. Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 28.4.2016.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26787/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-2011041410643.pdf?sequence=1>
- Wazel, Gerhard 2001. Interkulturelle Online Marketing Kommunikation von Unternehmen – Anspruch und Wirklichkeit. Teoksessa Martin Hahn & Sabine Ylönen (toim.) *Werbekommunikation im Wandel*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 19–40.